

Məkkədə nazil olmuşdur, 21 ayədir. Bu surə insanın səy və zəhmətindən, bu dünya həyatındaki mübarizəsindən və nəticədə də axirətdə cənnətə və ya cəhənnəmə gedəcəyindən danışır.

Surə gecəyə, gündüzə və həm kişini, həm də qadını yaradana and içməklə başlayır. İnsan eməllərinin fərqli olmasından bəhs edir: " **And olsun (al mi zülm t) bürüm kd olan gec y** ; **And olsun işıqlanmaqda olan gündüz** ; **And olsun kişini v qadını (erk yi v dişini) yaradana ki, Sizin z hm tiniz (ey insanlar!) cürb cürdür! (B ziniz C nn t üçün, b ziniz is C h nn m üçün çalışırsınız)"**;
(1-4).

Sonra bu surə xoşbəxtlik və bədbəxtlik yollarını açıqlayır, qurtuluş istəyənlər üçün ona gedən yolu göstərir və yaxşılarla pislərin, cənnət əhli ilə cəhənnəm əhlinin xüsusiyyətlərini ifadə edir: " **Kim (malını Allah yolunda) vers , (Allahdan) qorxsa, V n göz l sözü (la ilah illallah k lm sini) t sdiq ets , Biz ona n asan olanı (C nn ti) müy ss r ed c yik! Amma kim (malını Allah yolunda x rcl m y) x sislik ets , (mal-dövl tin güv nib Allaha) möhtac olmadığını sansa, V n göz l sözü (la ilah illallah k lm sini) yalan saysa, Biz ona n ç tin olanı (C h nn mi) müy ss r ed c yik (onu C h nn m üçün hazırlayacağıq!)"**;
(5-10)

Hz. Əli (r.a) rəvayət edir: "Biz bir cənazə üçün Baqiul-Ğarqadda idik. Rəsulullah (s.ə.s) yanımıza gəldi və oturdu. Biz də ətrafında oturduq. Əlində bir çubuq vardı. Çubuğuyla yerə bir şey çəkməyə başladı. Sonra: " *Sizd n el bir adam yoxdur ki, bu anda c nn t v ya c h nn md ki yeri yazılmamış olsun!* "- deyər buyurdu. Cəmaat: "Ey Allahın Rəsulu, elə isə haqqımızda yazılana etimad edib ona dayanmaq mı?"- dedilər. Rəsulullah (s.ə.s): "

Çalışın

" buyurdu. "

H r k s özü üçün yaradılmış olana çatacaq. C nn tlik olanlar s ad t apararı m ld müv ff q olacaq. Ş qav t hli olanlar (C h nn mlik r) da ş qav t apararı m ld müv ff q olacaq!

" Sonra bu ayəni oxudu: "

Kim (malını Allah yolunda) vers , (Allahdan) qorxsa, V n göz l sözü (la ilah illallah k lm sini) t sdiq ets , Biz ona n asan olanı (C nn ti) müy ss r ed c yik!";

(Leyl, 5-7) (Buxari, Təfsir əl-Quran, Surə: 92, bab: 6)

Daha sonra surə bəzi kəslərin yığmış olduqları mallarına və yığdıqları sərvətlərinə

aldandıqlarına diqqət çəkir. Halbuki bu mal və sərvətləri qiyamətdə onlara heç bir fayda verməz. Allahın qullarına hidayət və azğınlıq yolunu açıqlamasındaki hikmətini onlara xatırladır: **"(O, Cəhənnəm) düşüncəyi zaman mal-dövləti ona heç bir fayda verməz. Bizim öhdəmiz düşüncə yalnız doğru yolu göstərməkdir! (Mömin və ya kafir olmaq isihər kəsin öz işidir). Axirət bizim, dünya da Bizimdir!"**
(11-13)

Surə məkkəliləri, yeni Allahın ayələrini və Peyğəmbərini (s.ə.s) yalan hesab edənləri Onun əzab və intiqamından çəkindirir. Onları, həddindən artıq dərəcədəki qızğın və isti alovla xəbərdar edir. Bu atəşə ancaq bədbəxt və Allahın hidayətindən üz çevirən kafir girər və onun alovunu o dadar: **"(Ey insanlar!) Mən sizi alovlanan bir atəşə qorxutdum. Ora ancaq azğın (kafir) daxil olar. O kimsə ki, (haqqı) yalan sayar, (imandan) üz döndərər!"**
(14-16)

Surə nəfsini təmizləmək və onu Allahın əzabından qorumaq üçün malını xeyir yollarında xərcləyən saleh mömin nümunəsini izah edərək sona çatır. Bilalı satın alıb onu Allah üçün azad edən Əbu Bəkri (r.a) misal gətirir: **"Allahdan qorxub pis əməllərdən çəkinmə isə ondan uzaqlaşdırılar (nicat tapar). O kimsə ki, malını (Allah yolunda) verib (günahlardan) təmizlənsə, O şəxsin boynunda heç kəsin bir minnəti (neməti) yoxdur ki, onun əvəzi verilsin. O ancaq ən uca olan Rəbbinin rızasını qazanmaq üçün belə edər.. And olsun ki, o (öz Rəbbindən Cəhənnəmə ona verəcəyi nemətləri görə) razı olacaqdır!"**
(17-21)

Rəvayətə görə, Bilal (r.a) Ümeyyə b. Xələfin köləsi idi. Bilal müsəlman olduğu üçün Ümeyyə ona işgəncə edərdi. Günün qızmar vaxtında Məkkənin daşlı vadisində kürəyi üstü yerə uzadıb böyük bir qayanı Bilalın sinəsinin üstünə qoyulardı. Sonra ona: **"Ya ölənə qədər belə qalar, ya da Muhammədi inkar edəcəksən"** deyərdi. Bilal bu vəziyyətdə ikən yenə **"Əhəd, Əhəd"** deyərdi. Bunu gören Əbu Bəkr (r.a) Ümeyyəyə **"Bu yazığa belə etməklə Allahdan qorxmursanmı?"** dedi. Ümeyyə də ona: **"Onu mənə qarşı qaldıran və üsyan etdirən sən sən. İndi onu gördüyün bu vəziyyətdən qurtar"** dedi. Bunun üzərinə Əbu Bəkr (r.a) Bilalı (r.a) ondan satın alıb Allah rızası üçün azad etdi. Bunu gören müşriklər: **"Əbu Bəkrin Bilala minnət borcu olduğu üçün onu azad etdi"** dedilər. Bunun üzərinə bu ayələr nazil oldu: **" O şəxsin boynunda heç kəsin bir minnəti (neməti) yoxdur ki, onun əvəzi verilsin. O ancaq ən uca olan Rəbbinin rızasını qazanmaq üçün belə edər.. And olsun ki, o (öz Rəbbindən Cəhənnəmə ona verəcəyi nemətləri görə) razı olacaqdır!"**